

підставою відповідальності тут є той же склад злочину, але вчинюваний у співучасті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Станом на 1 вересня 2012р. – с.13.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України (06.11.2009 N 10) Про судову практику у справах злочинів проти власності [п.24].
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2009 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — К.: Каннон, 2010р. — с.1104
4. Кримінальне право України : Заг. част.: / М.І. Батонов. За ред. проф. М.І. Батонова, В.В. Сталіса, В.Я. Тазія – К – Харків: Юрінком інтер – Право, 2001р. – с. 197.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2-х ч. / За заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. — К. м, 2011р. — Загальна частина. — 386 с.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України Відп. ред. С.С. Яценко. - К.: А.С.К., 2009р. - 934 с.
7. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / За ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ-Харків: Юрінком Інтер-Право, 2011р. — 416 с.
8. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. - К.: Дакор, 2008р. - 1428 с.
9. Кримінальне право України : Заг. част.: / М.І. Батонов. За ред. проф. М.І. Батонова, В.В. Сталіса, В.Я. Тазія – К – Харків: Юрінком інтер –Право, 2010р. – с. 202.
10. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін. / За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - Київ-Харків: Юрінком Інтер-Право, 2010. - 416 с.

Бут Анастасія Ігорівна

курсант 3 курсу факультету з підготовки слідчих
Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник: Шаблистий В.В.

кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО СУБ`ЄКТИВНУ СТОРОНУ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ.150 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Діти є особливою категорією будь-якого суспільства, тому що за своєю соціальною незрілістю вони не здатні повною мірою усвідомлювати характер вчинюваних ними дій, а також можливість настання від них негативних для себе наслідків.

Здатність України стати процвітаючою європейською державою залежить, головним чином, від якості її людських ресурсів. І тому українська держава дбає про гідні умови життєдіяльності людей. В першу чергу, це стосується підростаючого покоління. Конституція України гарантує охорону дитинства, отримання дітьми належної освіти, забороняє експлуатацію дітей та інше. Охороні прав дітей підпорядковані також галузеві закони, положення яких і вибудовуються з урахуванням нормативів Організації Об'єднаних Націй, Міжнародної Організації Праці, Дитячого Фонду Організації Об'єднаних. Разом з тим, стан дотримання прав дітей викликає занепокоєння. Особливо неприйнятною є експлуатація дітей. Вона не лише позбавляє дитину можливості гармонійно розвиватися, отримати освіту. Вона шкодить її здоров'ю, призводить до захворювань, в кінцевому результаті впливає на якість життя. Статистика щодо дитячої праці свідчить про значний масштаб її поширення [1].

Аналіз І.М. Долянської дав змогу визначити, що ставлення особи до основного складу злочину характеризується прямим умислом. В той час, як до кваліфікованого – різними формами вини [2].

Прямий умисел має місце при залученні дитини до праці у разі використання праці дитини на шкідливому виробництві, ставленні винної особи до віку дитини, яка залучена до експлуатації [2].

Непрямий умисел може мати місце у разі заподіяння істотної шкоди освітньому рівню дитини. Необережність у виді злочинної самовпевненості або злочинної недбалості має місце у разі заподіяння дитини істотної шкоди для її здоров'я, фізичного розвитку [2].

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину експлуатації дітей, яка зазначена у диспозиції ч. 1 ст. 150 КК України є мета [1].

Тому що кримінальна відповідальність настає лише тоді коли особа використовує працю дитини (яка не досягла віку працевлаштування) з метою отримання прибутку. Д.О. Калмиков вважає, що мета отримання прибутку в складі злочину, передбаченого ст. 150 КК України, в реальній дійсності може знаходити вияв у двох умовних формах:

а) у намірі винного отримувати будь-які доходи, не понісши при цьому жодних витрат;

б) у намірі винного отримати доходи, які перевищують пов'язані з ними витрати [3, с 36-40].

Д.О. Калмиков виділяє дві групи представників, які займалися питанням експлуатації [4, с. 117-124].

Представники першої групи під експлуатацією дитини ст. 150 КК України розуміють будь-яке використання праці дитини (яка не досягла віку працевлаштування) з метою отримання прибутку. До них можна віднести Т.В. Варфоломєєву, І.М. Долянську, Л.Б. Ільковець, І.Г. Поплавського, О.С. Сотулу і С.Д. Шапченка [4, с. 117-124]. Наприклад, на думку С.Д. Шапченка, експлуатація дітей у контексті ст. 150 КК України передбачає фактичне виконання дитиною будь-якої роботи, залучення до якої відбувається з наміром отримати прибуток. „Такий прибуток може пов'язуватись, зокрема, з тим, що: 1) дитина взагалі не буде отримувати винагороду за свою працю; 2) дитина буде отримувати таку винагороду за свою працю, яка не відповідає її характеру, тривалості чи інтенсивності;

3) дитина буде отримувати належну винагороду за свою працю, однак при цьому винний також отримає прибуток” [5]. І.М. Долянська вважає, що експлуатація дітей полягає в суспільно небезпечних активних діях – експлуатації дитячої праці. Під „експлуатацією дитячої праці”, на думку зазначеної дослідниці, слід розуміти залучення дитини до праці з порушенням норм трудового законодавства у будь-якій сфері виробництва чи послуг, на будь-яких засадах, у тому числі і добровільних, з присвоєнням певного прибутку від її зусиль або результату її праці, або просто використання праці дитини, як про це зазначено у диспозиції ч. 1 ст. 150 КК України [2].

До другої групи Д.О. Калмиков відніс тих криміналістів, у позиціях яких діяння „експлуатація дітей” піддається дещо розширеному тлумаченню, адже під час визначення його змісту використовуються не лише ті ознаки, які закріплені у ст. 150 КК України, але й деякі інші. Зокрема, М.І. Хавронюк зазначає: „Експлуатація загалом означає присвоєння матеріальних результатів праці людини (зокрема прибутку) власником засобів виробництва. При цьому людина може працювати взагалі без оплати, або з оплатою, яка явно не відповідає характеру та інтенсивності роботи. У ст. 150 під експлуатацією дитини розуміється привласнення не будь-яких матеріальних результатів (продуктів) її праці (доходу у

вигляді матеріальних благ), а лише прибутку як різниці між доходами і виробничими витратами” [6]. Із наведеного виходить, що експлуатація дітей полягає не у використанні праці, а у привласненні її результатів, та може бути вчинена лише власником засобів виробництва, який за виконану роботу не сплачує винагороди взагалі або сплачена винагорода не відповідає характеру та інтенсивності виконуваної роботи [4, с. 117-124].

Мета тісно пов'язаний із мотивом злочину. Адже мотиви будь-якої діяльності людини можуть бути як усвідомлені так і не усвідомлені, однак більшість дослідників мотиву злочину зазначають, що для кримінального права вирішальне значення мають саме усвідомлені мотиви [3, с. 36-40].

У тексті ст. 150 КК України про мотиви вчинення експлуатації дітей безпосередньо не йдеться, тому отримати відповідь на це питання можна лише за допомогою ознак об'єктивної та суб'єктивної сторін складу злочину, які закріплені в диспозиції розглядуваної норми. Аналогічну думку висловлюють Б.С. Волков та Д.П. Котов, зазначаючи, що всі ознаки складу злочину взаємопов'язані та взаємообумовлені одна одною, а тому в описі об'єктивної сторони та інших елементів складу злочину можуть міститися особливості мотиву та мети злочину [7].

Синтез наведених положень Д.О. Калмикова, дозволяє перефразувати питання щодо мотивів експлуатації дітей таким чином: що спонукає особу використовувати працю дитини для отримання від неї (праці) грошової суми, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати? Цілком очевидно, що єдиною спонукою для такої діяльності є потреба у грошах, тобто корисливих мотив (прагнення отримати вигоду матеріального характеру) [5, с. 36-40].

Отже, відсутність корисливого мотиву у особи, яка використовує працю дитини, свідчить про відсутність у неї мети отримання прибутку, а отже така особа не може бути притягнена до кримінальної відповідальності за ст. 150 КК України.

Така особливість мотиву експлуатації дітей свідчить про те, що корисливий мотив разом і метою отримання прибутку є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони як самого злочину так і його юридичного складу [5, с. 36-40].

Викладені положення дозволяють сформулювати висновок, що злочини, пов'язані з експлуатацією дітей, вчиняються умисно і складаються з системи дій, кожна з яких має певну мету, обумовлену загальним мотивом, який, як правило, є корисливим. Разом з цим відзначається, що більшість злочинів, пов'язаних з кримінальною експлуатацією дітей, вчиняється з корисливих мотивів, і це не дивно, оскільки матеріальна зацікавленість є однією з головних ознак експлуатації.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/85614-8.html
2. Долянська І.М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008
3. Калмиков Д.О. Значення мотиву та мети експлуатації дітей для кримінальної відповідальності за ст. 150 КК України/ Д.О. Калмиков// Адвокат. – 2009 - №12 – С. 36-40;
4. Калмиков Д.О. «Експлуатація дітей»: проблема уніфікації доктринального та нормативного визначення змісту / Д.О. Калмиков// Право і суспільство. – 2010 - №1 – С. 117-124;
5. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України/ Александров Ю. В., Андрушко П. П., Антипов В. І., Клименко В. А., Матишевський П. С./ С.С. Яценко (ред.). — 4-е вид., перероб. та доп. — К. , 2006. — 848 с.;
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/ А.М. Бойко, Л.П. Брич, В.К. Грацук, та ін., за ред. М.І. Мельника, М. І. Хавронюка – 6-те вид., переробл. і доповн. - К.: Юридична думка, 2009 - 1236 с.;
7. Котов Д.П. Мотивы преступлений и их доказывание (Вопросы теории и практики)/ Д.П. Котов – Воронеж: изд-во Воронеж. ун-та, 1975 – С. 152.